

Bedens Eğitimi Öğretmenlerinin Niteliklerine İlişkin Görüşler Opinions About the Qualities of Physical Education Teachers

Gıyasettin Demirhan, Hüseyin Coşkun ve Figen Altay
Hacettepe Üniversitesi

Öz

Araştırmanın amacı, bedens eğitimi öğretmenlerinin sahip olması gereken nitelikler konusunda 12-14 yaş grubu öğrenciler, stajyer öğrenciler, öğretmen ve öğretim elemanlarının bedens eğitimi öğretmeni niteliklerine ilişkin görüşlerini almaktır. Araştırmada, Demirhan, Açıkada ve Altay (1996) tarafından geliştirilen ve 24 maddeden oluşan Bedens Eğitimi Öğretmen Nitelikleri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 2 boyutlu tasarlanmıştır. Birinci boyutta öğretmen nitelikleri yer almakta, ikinci boyutta ise nitelikler 5'li dereceleme ölçeği şeklinde puanlanmaktadır. Araştırmaya, 309 öğrenci, 240 stajyer öğrenci, 106 bedens eğitimi öğretmeni ve 157 öğretim elemanı katılmıştır. Araştırma 1999-2000 öğretim yılında yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, öğretmen nitelikleri konusunda öğretmen, öğretim elemanı ve stajyer öğrenci görüşlerinde benzerlik olduğu söylenebilir. Öğrencilerin kendi öğretmenlerinde gözledikleri en önemli nitelik ise mesleki bilgi ve beceridir.

Anahtar Sözcükler : Bedens eğitimi, öğretmen nitelikleri.

Öz

The purpose of this study was to obtain teachers', instructors', trainee students' and 12-14 year old students' opinions concerning the qualities required of PE teachers. The 24-item Physical Education Teacher Qualities Scale developed by Demirhan, Açıkada, and Altay (1996) was used in the study. The scale was used in two forms. First, subjects selected the three most important qualities and graded them on a scale of 5. 106 PE teachers, 157 instructors, 240 trainee students and 309 students participated in this study which was carried out in the 1999-2000 academic year. The results of this study show similarities among the opinions of teachers, instructors and trainee students. The most important quality that the students favoured in their PE teachers was the competency of professional knowledge and skill.

Key Words: Physical education, teacher qualities.

Giriş

Hedeflerle başlayıp eğitim ve sınav durumları ile devam ederek dönütle bilgilenmenin sağlandığı durağan olmayan sürecin önemli öğelerinden birisi de öğretmendir. Bu nedenle, bireyin öğretmen adayı oluşundan öğretmenliğe başlayacağı döneme kadar kazandığı nitelikler önem taşımaktadır. Bu, öğretmen yetiştirmenin birinci boyutudur. İkinci boyut ise öğretmenliğe başlanılan dönemdeki etkinliklerdir.

Birinci boyut binanın gövdesi ise ikinci boyut çatının örülmesi ve evin kullanıma açılmasıdır. Bu

durum fen eğitimi, matematik eğitimi veya bedens eğitimi-spor için de böyledir.

“İyi öğretmen kimdir?”, “İyi öğretmen nasıl yetiştirilir?”, “Öğretmeni değerlendirme ölçütleri nelerdir?”, “O çok iyi bir öğretmendir ya da iyi öğretmen değildir.”, vb sorular sürekli sorulur ya da benzeri ifadeler kullanılır. İyiliğın ölçütü nedir? Bu öğretmen niçin iyi değil? Öğrencinin ölçütü nedir? Bu soruların yanıtı ise felsefi akımlara, hedeflere, öğretmen yetiştirme biçimine ve kültüre göre değişmesine karşın üç ortak boyutta şekillenmektedir (MEB, 1997):

Doç. Dr. Gıyasettin Demirhan, Dr. Hüseyin Coşkun ve Figen Altay,
Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu.

1. Genel kültür.
2. Alan bilgisi.
3. Öğretmenlik meslek bilgisi;
 - a) Kişilik ve görünüş,
 - b) Öğrenci ile ilişkiler,
 - c) Ders işleme süreci,
 - d) Değerlendirme.

Genel kültür, öğrenme-öğretme sürecinden geçen her bireyin edinmesi gereken niteliklerden oluşmaktadır. Mühendis, hekim, hemşire, ekonomist, öğretmen, vs. bütün meslek sahibi kişiler ortak niteliklerle donanırlar. Bunlar; dünyayı ve ülkesini tanıma, uluslararası ve ulusal tarih, anadili ve mümkünse bir yabancı dili iyi düzeyde konuşma, bilimsel araştırma yapabilme gibi ana bölümlerden oluşan niteliklerdir. Alan bilgisi ise öğretmenliğin ilgili dalına ait bilgi, beceri ve tutumların kazanılması şeklinde ifade edilebilir. Örneğin, beden eğitimi ve spor alanında alan bilgisi nitelikleri ise kuramsal ve uygulamalı alan bilgisi şeklinde ele alınmaktadır. Kuramsal alanda beden eğitimi ve spora hizmet edici bilim alanlarıyla ilgili davranışlar öğretmen adaylarına kazandırılırken; örneğin, sağlık, vücudu tanıma, gelişim vb. uygulamalı alanda çeşitli egzersizler ve spor dallarına ait beceriler öğretmen adaylarına kazandırılır. Öğretmenlik meslek bilgisi nitelikleri ise öğretmen adayının ders işleme sürecine yönelik davranışları kazanmasını kapsar. Üç ana öğedeki nitelik sayısının ne kadar olması gerektiği konusuna ise öğretmen yetiştirmede evrensel ilkeler ile ülkelerin ya da toplulukların yaşamdan beklentileri ve bakış açılarının yanıt verdiği söylenebilir.

Beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştirme Avrupa ve ABD'de 18.yüzyılda başlamıştır (Friedman, 1983). Türkiye'de ise 20.yüzyılın başlarında gelişen çabalar, 1932 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü'nün kurulmasıyla kurumsallaşmıştır. Uzun yıllar birçok ülkede beden eğitimi dersi kapsamında İskandinav ve Alman Cimnastiği ders olarak işlenmiş, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra cimnastiğin yanında çeşitli spor dallarına da yer verilmiştir. Doğal olarak okul eğitim programında nelere yer veriliyorsa öğretmen de o temelde yetiştirilmektedir. Önceleri insanın fizyolojik ve kas gelişimi temel alınırken, günümüzde insan vücudu bütün olarak düşünülmekte ve bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve fiziksel gelişim birlikte ele alınmaktadır. Beden eğitimi ve spor öğretmeni

öğrenci gelişimini sağlamak için ona komuta etmemekte, emir vermemekte, rehberlik etmekte, öğrencinin vücudunu tanıması ve çevreye uyum sağlaması için çaba sarf etmektedir. Öğretmen sadece kuru bilgi aktaran ya da beceriyi sunan değil, sorun çözmeye öncü, disiplinde tutarlık sağlayan, uygar dünyadaki gelişmeleri izleyip öğrencilerle paylaşabilen, konu alanını bilen, öğretmeni değil, öğreneni ön planda tutan kişidir (Bucher & Koenig, 1983; Nichols, 1990, Harrison & Blakemore, 1992). Mimar ya da mühendisin bina yapması neyse bireyleri şekillendirip geleceğe hazırlayan öğretmen de aynı işleve sahiptir. Başka bir deyişle öğretmen "insan mimarı ya da mühendisidir" denilebilir. Kısacası, bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve fiziksel gelişime katkı sağlayan ve öğrencilere gerekli nitelikleri kazandıran öğretmendir. Nitelik kazandırmak ise gerekli nitelikleri, doğruluk değeri yüksek olacak şekilde, kazanmış olmakla mümkün olabilir.

Özellikle son 30 yıl içinde beden eğitimi ve spor öğretimi ve öğretmenliğiyle ilgili araştırmalarda artış gözlenmekte, ancak bu artış yeterli bulunmamaktadır (Silverman, 1991). Cogan (1956)'a göre, öğrenci başarısı öğretmen yeterliğinin ölçütüdür. Singer (1981) ise, "Öğretme eylemi sanat ve bilimdir...sanat ölçülebilir mi?" şeklinde sormaktadır. Koch'a göre ise öğrenme-öğretme sürecinin gelişimi değerlendirmeye hizmet eder (Friedman, 1983).

Öğrenci başarısına etki eden etmenler genel anlamda iki gruba ayrılabilir. Bunlardan birincisi okul içi, ikincisi okul dışı etmenlerdir. Okul dışı etmenler çoğunlukla kontrol altına alınamaz. Okul içi etmenleri kontrol altına almada ise en büyük görev öğretmene düşmektedir. Okul içi etmenler arasında öğretmen-öğrenci ilişkisi ve etkileşimi öğrenci başarısı üzerinde önemli yer tutmaktadır. Bu da üstün niteliklerle donanık öğretmenlerle sağlanabilir. Duruhan ve arkadaşlarının yaptığı çalışmaya göre öğrencilerin %67'si öğretmen tutum ve davranışlarının başarı üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir (Güven 1994). Luke ve Cope (1994) ise 386 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada (%56 erkek, %46 kız) öğrencilerin öğretmen davranışları ve ders içeriğine karşı tutumlarını incelemişlerdir. Araştırma bulguları, öğrencilerin tutumlarının kız ve erkeğe ve değişik sınıflara göre değişmediği yönündedir. Diğer bir çalışmaya göre ise öğrenciler, sınıftaki etkinlikleri ile öğretimin hedefleri ve öğretmenlerin davranışları hakkında bilgi sahibi olurlar (Wittrock, 1983).

Birçok çalışma, öğrenci tarafından algılanan iyi öğretmen niteliklerini incelemiştir. Beck'e göre bulgular arasında zıtlıklar olmasına karşın, bazı çalışmalar öğrencilerin daha sıcak, arkadaşça, destekleyici ve ilişki kurabilen öğretmenleri seçtiklerini gösterirken, aynı zamanda düzenli, yüksek motivasyonlu ve sınıf disiplinine önem veren, kontrol eden öğretmenleri seçtikleri görülmüştür (Wittrock, 1983). Hamachek (1972)'e göre ise öğrencilerin öğretmenlerinde görmek istedikleri ilk dört özellik; sıcaklık, sabırlılık, hoşgörülülüğü ve öğrencilerle ilgilenmeleridir. Friedman (1983)'ın araştırmasında da öğrencilerin öğretmenlerde görmek istedikleri ilk üç nitelik; mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma, öğrencileri her konuda anlama ve dersi ilginç hale getirmedi.

Açıklamalardan hareketle bu araştırmanın amacı, beden eğitimi öğretmenlerinin sahip olması gereken nitelikler konusunda 12-14 yaş grubu öğrenciler, beden eğitimi öğretmeni adayı stajyer öğrenciler, beden eğitimi öğretmenleri ve beden eğitimi öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarının, beden eğitimi öğretmeni niteliklerine ilişkin görüşlerini almaktır.

Yöntem

Araştırmaya, Ankara'nın Çankaya, Yenimahalle, Mamak ve Keçiören ilçelerinde okuyan ve beden eğitimi dersine katılan 309 12-14 yaş grubu öğrenci, 1999-2000 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hizmetiçi Eğitim Kursları'na katılan 106 beden eğitimi öğretmeni, beden eğitimi öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumlarında çalışan 157 öğretim elemanı, Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, ODTÜ Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nun dördüncü sınıfında öğrenim gören ve okul stajına katılan 240 öğrenci katılmıştır. Araştırma 1999 ve 2000 yılları içerisinde yapılmıştır. Araştırmada, Demirhan, Açıkada ve Altay (1996) tarafından geliştirilen ve 24 maddeden oluşan Beden Eğitimi Öğretmen Nitelikleri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek hakkındaki bilgiler aşağıda yer almaktadır:

Anketin birinci düzenlemesinde beden eğitimi öğretmeninde bulunması gereken en önemli üç niteliğin belirlenmesi amaçlanmıştır. Anketin bu boyutu için hesaplanan güvenilirlik katsayısı 0.89'dur. Öğrencilerin kendi öğretmenlerinde ilgili niteliklerin ne oranda bulunduğunu saptamaya yönelik uygulanan ikinci anketin güvenilirlik katsayısı 0.94'tür. Anketin bu boyutunun Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı da birinci uygulamada 0.90, ikinci uygulamada 0.94'tür. Araştırma grubunun bulgularına dayalı hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı ise 0.92 bulunmuştur.

Ölçek 2 ayrı boyutta düzenlenmiştir. Birinci boyut öğretmen niteliklerinin sıralanmasından oluşmaktadır. Bu ankette katılımcıların ideal bir beden eğitimi öğretmeninde bulunması gereken en önemli üç niteliği işaretlemeleri istenmiştir. Anket 12-14 yaş grubu öğrenciler, beden eğitimi öğretmeni adayı stajyer öğrenciler, beden eğitimi öğretmenleri ve beden eğitimi öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretim elemanlarına uygulanmıştır. İkinci boyutta ise nitelikler 5'li dereceleme ölçeği şeklinde puanlanmaktadır. Anketin uygulanmasındaki amaç 12-14 yaş grubu öğrencilerin, kendi beden eğitimi öğretmenlerinde hangi niteliklerin ne derecede bulunduğunu saptamalarını sağlamaktır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde ve frekanslar ile aritmetik ortalama kullanılmıştır.

Bulgular

Beden eğitimi dersine katılan lise birinci sınıf öğrencileri, beden eğitimi öğretmeni adayı stajyer öğrenciler, beden eğitimi öğretmenleri ve beden eğitimi öğretmeni yetiştiren yükseköğretim programlarında çalışan öğretim elemanlarının, ideal bir beden eğitimi öğretmeninde bulunmasını uygun gördükleri niteliklerin yüzdelerle önem sırası Tablo 1'de yer almaktadır.

Çizelge 1'de yer alan bulgulara göre ideal bir beden eğitimi öğretmenin en önemli üç niteliği öğrencilere göre, öğrencileri her konuda anlama (%39.10), mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma (%27.50) ve espi anlayışına sahip olma (%27.20); stajyer öğrencilere göre, mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma (%76.30), insan ilişkilerinde yüksek düzeyde olma (%28.80) ve beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırma (%25), beden eğitimi öğretmenlerine göre, mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma (%75.50), öğrenci düzeyine

uygun ders işleme (%36.80), beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırma (%27.40); öğretim elemanlarına göre mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma (%75.80), beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırma (%30.60) ve öğrenci düzeyine uygun ders işleme (%19.70) şeklinde sıralanmaktadır.

Öğrencilerin kendi öğretmenlerinde gözledikleri niteliklerin önem dereceleri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2’de yer alan bulgulardan hareketle, öğrencilere göre kendi öğretmenlerinde bulunan en yüksek derecedeki 3 nitelik; mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olması (4.06), kendini kontrol etmesi (4.05) ve kendine güveni olması (4.04)’dür.

Tartışma

Öğrencilerden elde edilen araştırma bulgularının ilk ikisi, Friedman (1983)’ın yaptığı araştırma bulgularıyla kısmen benzerlik göstermektedir. Ancak, Friedman’ın araştırmasında “Mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma” niteliği %53.56 oranıyla ilk sırada bulunurken, “Öğrencileri her konuda anlama” niteliği (%31.82) ikinci sırada yer almaktadır. Bu çalışmada ise “Öğrencileri her konuda anlama” niteliği ilk sıradadır. Araştırmanın üçüncü sırasında yer alan nitelik ise Friedman’ın bulgularından farklılık göstermektedir. Friedman’ın araştırması ile bu araştırmanın bulguları arasındaki farklılıklar; araştırmaların farklı ülke

Tablo 1

Öğrenciler, Beden Eğitimi Öğretmeni Adayı Stajyer Öğrenciler, Beden Eğitimi Öğretmenleri Ve Öğretim Elemanlarının İdeal Bir Beden Eğitimi Öğretmeninde Bulunmasını Uygun Gördükleri Niteliklerin Yüzdeleri Önem Sırası

Nitelikler	Öğrenci n = 309 %	Stajyer Öğrenci n = 240 %	Beden Eğitimi Öğretmeni n = 106 %	Öğretim Elemanı n = 157 %
1. Mesleki bilgi ve becerileri yeterli olmalı.	27.50	76.30	75.50	75.80
2. Kendini kontrol etmeli.	4.50	0.80	0.90	0.00
3. Ders işlerken sportmen olmalı.	16.20	2.10	0.00	3.80
4. İyi bir görüntüye sahip olmalı.	7.80	2.50	3.80	1.30
5. Öğrencileri her konuda anlamalı.	30.10	9.20	7.50	7.00
6. İnsan ilişkileri yüksek düzeyde olmalı.	16.80	28.80	16.00	12.10
7. Eleştiriye açık olmalı.	15.20	5.00	3.80	14.60
8. Sabırlı olmalı.	17.80	8.30	11.30	5.70
9. Espri anlayışına sahip olmalı.	27.20	5.40	4.70	7.00
10. Kendine güveni olmalı.	5.20	16.70	14.20	10.20
11. İyi görgü ve alışkanlığa sahip olmalı.	3.90	5.00	2.80	2.50
12. Beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırmalı.	22.30	25.00	27.40	30.60
13. Ders işlerken bütün öğrencilerle ilgilenmeli.	16.50	8.80	11.30	8.90
14. Özgür düşünce geliştirip bunu desteklemeli.	6.10	17.10	23.60	19.10
15. Öğrenci performansını değerlendirirken nesnel davranmalı.	7.80	12.10	6.60	16.60
16. Dersi ilginç hale getirmeli	8.40	4.20	0.90	4.50
17. İyi bir disiplin anlayışına sahip olmalı.	9.10	7.90	11.30	10.20
18. Öğrenci görüşlerine açık olmalı.	12.00	5.40	2.80	2.50
19. Doğaçlama (kendiliğinden konu yaratma) yeteneğine sahip olmalı	5.80	4.60	3.80	5.70
20. Geniş bakış açısına sahip olmalı.	1.30	7.10	6.60	12.70
21. Ders işlerken öğrenci ilgi ve isteklerine de yer vermeli.	20.10	15.80	8.50	12.10
22. Becerileri iyi yapanları ödüllendirmeli.	4.90	0.40	0.90	0.00
23. Öğrencilerin derse yeterince katılmalarını sağlamalı.	6.10	7.50	18.90	16.60
24. Öğrenci düzeyine uygun ders işlemeli.	7.10	23.80	36.80	19.70

Tablo 2

Öğrencilerin, Kendi Öğretmenlerinde Gözledikleri Niteliklerin Önem Dereceleri

Nitelikler	n	\bar{X}	Ss
1. Mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olması.	377	4.06	1.10
2. Kendini kontrol etmesi.	375	4.04	0.93
3. Ders işlerken sportmen olması.	374	3.76	1.24
4. İyi bir görüntüye sahip olması.	376	3.83	1.16
5. Öğrencileri her konuda anlaması.	374	3.59	1.28
6. İnsan ilişkilerinin yüksek düzeyde olması.	372	3.81	1.11
7. Eleştiriye açık olması.	374	3.54	1.28
8. Sabırlı olması.	374	3.79	1.22
9. Espri anlayışına sahip olması.	373	3.86	1.19
10. Kendine güveni olması.	372	4.05	1.03
11. İyi görgü ve alışkanlığa sahip olması.	375	4.03	1.00
12. Beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırması.	373	3.69	1.25
13. Ders işlerken bütün öğrencilerle ilgilenmesi.	374	3.56	1.27
14. Özgür düşünce geliştirmesi ve bunu teşvik etmesi.	373	3.51	1.20
15. Öğrenci performansını değerlendirirken nesnel davranması.	374	3.69	1.15
16. Dersi ilginç hale getirmesi.	371	3.42	1.28
17. İyi bir disiplin anlayışına sahip olması.	373	3.93	1.08
18. Öğrenci görüşlerine açık olması.	368	3.79	1.14
19. Doğaçlama (kendiliğinden konu veya espri yaratma) yeteneğine sahip olması.	367	3.44	1.20
20. Geniş bakış açısına sahip olması.	372	3.68	1.15
21. Ders işlerken öğrenci ilgi ve isteklerine de yer vermesi.	370	3.64	1.24
22. Becerileri iyi yapanları ödüllendirmesi.	373	3.20	1.35
23. Öğrencilerin derse yeterince katılmalarını sağlaması.	374	3.64	1.26
24. Öğrenci düzeyine uygun ders işlemesi.	371	3.72	1.26

insanları üzerinde ve farklı yıllarda yapılmış olmasından kaynaklanmış olabilir. Çünkü, toplumsal beklenti ve görüşler bir boyutuyla da kültüre görelidir. Demirhan, Açıkada ve Altay (1996) tarafından yapılan araştırma bulguları ile bu araştırmanın bulguları ise benzerlik göstermektedir. “Öğrencileri her konuda anlama” niteliği adı geçen araştırmada % 31.24 ile ilk sırada yer alırken, bu araştırmada %30.10 oranı ile birinci sırada yer almaktadır. Her iki araştırmadan da ortaya çıkan önemli bir sonuç, öğrencilerin öğretmenlerden en önemli beklentilerinin, onları her konuda anlamalarıdır. Bu da öğrenci ilgi ve isteklerine yer vermek ve onların her alandaki sorunları ile ilgilenmekle olanaklı kılınabilir.

Stajyer öğrenci görüşlerine göre, “Mesleki bilgi ve beceri yeterliği” niteliği beden eğitimi öğretmeninde

bulunması gereken ilk ve çok önemli bir niteliklerdir. Oranın %76.30 olması bunun güçlü bir kanıtı sayılabilir. “İnsan ilişkilerinin yüksek düzeyde olması” ve “Beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırması” ise ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Okullarda ilk ciddi öğretmenlik yaşantısı geçiren beden eğitimi öğretmeni adaylarının görüşleri ile öğrenci görüşleri mesleki yeterlik açısından benzerlik gösterirken, ikinci ve üçüncü sıradaki nitelikler açısından farklılık göze çarpmaktadır. Bu durum, her iki grubun beden eğitimi öğretmenleri ve derslerinde beden eğitimi öğretmenleri ile olan iletişimlerinin farklılığından ve bakış açısı ile ilgili amaç farklılığından kaynaklanmış olabilir. İngiltere’de yapılan bir çalışmada (Mawer, 1995, 4) ise stajyer öğrencilerden beden eğitimi öğretmeninde bulunması gereken nitelikler hakkında bilgi toplanmış

ve bu nitelikler sırası ile iletişim becerisine sahip olma (%50.6), organizasyon becerisine sahip olma (%43.7), öğretmenliğe istekli olma (%35.6), espri anlayışına sahip olma (%35.6), iletişimde başarılı olma (%29.9) ve sabırlı olma (%21.8) şeklinde sıralanmaktadır. Sıralama benzerliği açısından bakıldığında Mawer'in özetlediği araştırma bulguları bu araştırma bulguları ile farklılık göstermektedir. Bu farklılık, araştırmaların farklı ülkeler ve farklı yıllarda yapılmış olmasından kaynaklanmış olabilir.

"Mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma" niteliği, öğretmen ve öğretim elemanları tarafından ilk sırada, önemli olarak belirtilmiştir. "Beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırma" niteliğine öğretim elemanları açısından ikinci, öğretmenler açısından üçüncü sırada yer verilirken, "Öğrenci düzeyine uygun ders işleme" öğretim elemanlarına göre üçüncü, öğretmenlere göre ikinci sırada yer almaktadır. Beden eğitimi öğretmeni ve öğretim elemanlarının konuya ilişkin görüşleri incelendiğinde, sonuçların önemli oranda benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bu benzerlik, öğretmen ve öğretim elemanlarının beden eğitimi ve spor alanına ilişkin kuramsal ve uygulamalı bilgi beceri ve tutumlara sahip olmaları ile öğretmenlik yaparak bunları pekiştirmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Nitekim, stajyer öğrenciler de, "Mesleki bilgi ve becerilerde yeterli" ve "Beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırma" niteliklerine birinci ve üçüncü sırada önemli saymışlardır. Bu benzerlik önemli sayılmalıdır. Çünkü, stajyer öğrenciler de adı geçen bilgi, beceri ve tutumlara büyük oranda sahiptirler. Bu araştırmaya benzer başka bir araştırma da Arrighi ve Young (1987) tarafından yapılmıştır. 224 beden eğitimi öğretmenin katıldığı araştırmada beden eğitimi öğretmenlerine, "Etkili bir beden eğitimi öğretmeni nasıldır?" sorusu sorulmuştur. Yanıtların %25.5'i isteklilik ve sabırlı olma şeklindedir. Bundan sonra sıralanan başlıca nitelikler ise alan becerisi ve bilgisindeki yeterlik, kişisel becerilere sahip olma ve bireysel uygunluktur. Bu araştırma bulguları ile yapılan araştırma bulguları sıralama açısından incelendiğinde farklılık gösterdiği söylenebilir. Kane (1975)'in yaptığı araştırmada, öğretmen ve koçlarla yaptığı çalışmada ise yüzdeler veya ortalama türünden bir sıralama kullanılmamış, en önemli öğretmen nitelikleri sırasıyla öğrenci saygısını yükseltme, iletişim ve güven duygusu verme yeteneği, konu alanı bilgisi, doğruluk ve dürüstlük ile

sürekli çok çalışma şeklinde açıklanmıştır. Bu araştırma ile sıralama açısından bir karşılaştırma yapılamaz; ancak, adı geçen nitelikler ile bu araştırmada öne çıkan nitelikler arasında benzerlikler olduğu söylenebilir.

12-14 yaş grubu öğrenciler, beden eğitimi öğretmeni adayı stajyer öğrenciler, beden eğitimi öğretmenleri ve öğretim elemanlarının bulguları birlikte incelendiğinde, "Mesleki bilgi ve becerilerde yeterli" niteliği ile ilgili olarak 4 grubun da benzer görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanında, stajyer öğrenci, öğretmen ve öğretim elemanlarının görüşlerinin birbirlerine daha yakın olduğu söylenebilir. Buradan hareketle, 4 grubun görüşlerine göre öne çıkan nitelikler; "Mesleki bilgi ve becerilerde yeterli, beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırma, öğrenci düzeyine uygun ders işleme, öğrencileri her konuda anlama, insan ilişkilerinde yüksek düzeyde olma ve espri anlayışına sahip olma" sayılabilir.

Beden eğitimi dersi alan öğrenciler kendi öğretmenlerinde sık gözledikleri nitelikleri dereceleme ölçeğine göre puanlamışlardır. Gözlem sonuçlarına göre, öğrenciler kendi öğretmenlerinde, mesleki bilgi ve beceride yeterli olma (4.06), kendine güveni olma (4.05) ve kendini kontrol etme (4.04) niteliklerini sıklıkla gösterdiklerini belirtmişlerdir. Araştırma bulguları, Friedman (1983) ile Demirhan, Açıkada ve Altay (1996)'ın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Friedman'ın araştırmasında mesleki bilgi ve beceri yeterliği, sportmenlik ve iyi görünüş ilk 3 sırada yer almaktadır. Demirhan, Açıkada ve Altay (1996)'ın bulgularında ise, kendine güveni olma (3.92), mesleki bilgi ve beceride yeterli olma (3.83), iyi bir disiplin anlayışına sahip olma (3.71), ilk üç sırada yer almaktadır. Araştırma bulguları arasındaki benzerliğin yüksek olması, ders işlerken öğretmenlerin somut davranış sergilemeleri ve öğrencilerin bunları o şekilde algılamaları olabilir. Çünkü öğrenciler, sınıftaki öğretmen davranışlarını algılayıp yorumlarlar. Oysa öğretmen niteliklerinin neler olması gerektiği konusunda bu denli benzerlik bulunmamaktadır. Çünkü bu saptama daha soyuttur ve yoğun akıl yürütme gerektirmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Beden eğitimi dersine katılan öğrencilere göre, ideal bir beden eğitimi öğretmeninde bulunması gerekli en önemli üç nitelik, "öğrencileri her konuda anlama,

mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma ve espri anlayışına sahip olma"dır. Beden eğitimi öğretmeni adayı stajyer öğrencilere göre "mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma, yüksek düzeyde insan ilişkilerine sahip olma ile beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırma"dır. Beden eğitimi öğretmenleri ve öğretim elemanlarına göre ise bu üç nitelik, "mesleki bilgi ve becerilerde yeterli olma, öğrenci düzeyine uygun ders işleme ile beden eğitimi ve spor yapmaya istek uyandırma" şeklinde sıralanmaktadır. Öğren-cilerin kendi öğretmenlerinde gözledikleri en önemli 3 nitelik ise sırasıyla "mesleki bilgi ve beceri yeterliği, kendine güven ve kendini iyi kontrol etme"dir.

Bu araştırma bulguları ile diğer araştırma bulguları karşılaştırıldığında, gerek beden eğitimi öğretmeninde bulunması gereken nitelikler, gerekse bunların uygulamada gözlenen niteliklerinin önem derecesi arasında benzerliklerin yanında farklılıklar da gözlenmektedir. Bu farklılıklar, başta beden eğitimi ve sporu etkileyen sosyo-kültürel etmenler, öğrenci ve öğretmenlerin yetişme tarzı ile beden eğitimi ve spor etkinliklerinden beklentilerin farklılığından ortaya çıkmış olabilir. Çünkü eğitimle ilgili birçok konu kültüre görelidir. Bu anlamda kültür; toplumda yaşayan insanların değer, inanış, yasa, politik, sosyal ve ekonomik düzenlemeler ile yaşam biçimlerinin birikik ürünleri (Kelly, 1971) şeklinde tanımlanabilir. Ertürk (1979, 4)'de konuya katkı getirici şekilde kültürü, "insanların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerinin örgütlenik ve birikik ürünleri" olarak tanımlamaktadır.

Sonuçta, beden eğitimi öğretmenin hangi niteliklere sahip olması gerektiği konusundaki araştırmalar benzer niteliklerde odaklanmaktadır. Bu nedenle, öğrencilerle birlikte, konu alanı uzmanları, öğretmenler, öğretim elemanları, aile, okul yöneticileri ve sivil toplum örgütlerini de kapsayan araştırmalar yapılarak bu alandaki araştırmalar desteklenmelidir. Diğer yandan, gerek öğretmenler gerekse öğretmen yetiştiren kurumlarda çalışan öğretim elemanları bu tür araştırma sonuçlarına göre öğrencilerini yönlendirip, niteliklerin düzeyinin yükseltilmesine katkı sağlayabilirler.

Kaynakça

Arrighi, M. A., & Young, J. C. (1987). Teachers perceptions about effective and succesful teaching. *Journal of Teaching in Physical Education*, 6 (2), 122-135.

- Bucher, C. A., & Koenig, C. R. (1983). *Methods and materials for secondary school physical education*. London: The C.V.Mosby Company.
- Cogan, M. (1956). *Theory and design of a study of teacher-pupil interaction*. Harvard University Press.
- Demirhan, G., Açıkada, C. ve Altay, F. (1996). *Beden eğitimi öğretmen niteliklerinin öğrenci gözüyle değerlendirilmesi*. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 2-4 Kasım.
- Ertürk, S. (1979). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkenetepe Yayınları.
- Friedman, D. E. (1983). The pupils image of the physical education teacher and suggestions for changing attitudes in teacher training. *International Journal of Physical Education*, 15-18.
- Hamachek, E. D. (1972). Toward more effective teaching. In:Don E. Hamachek (Ed.), *Psychology and Education*. Boston: Allyn and Bacon Inc..
- Harrison, M. J., & Blakemore, C. L. (1992). *Instructional strategies for secondary school physical education*. Dubuque: Wm.C.Brown Publishers.
- Güven, S. (1994). Başarıyı etkileyici bir faktör olarak öğretmen-öğrenci ilişkileri". *Çağdaş Eğitim*, 196, 30-32.
- Kane, J. E. (1975). Perception of personal characteristics by physical education teachers and coaches. In H.T.A.Whiting (Ed.), *Reading in Sports Psychology 2* (pp. 18-26). London: Lepus Books
- Kelly, P. E. (1971). The sociology of learning. (In Dawight W.Allen and E. Seifman. Eds.), *The Teacher's Handbook*. pp. 280-289), London: Scott, Foresman and Company.
- Luke, M. D., & Lome D. C. (1994). Student attitudes toward teacher behavior and program content in school physical education. *The Physical Educator*, Spring, 57-66.
- Mawer, M. (1995). *The effective teaching of physical education*. London and New York: Longman.
- MEB. (1997). *Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları beden eğitimi öğretmenliği eğitim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Nichols, B. (1990). *Moving and learning: the elementary schools physical education experience*. St.Louis: Mirro/Mosby College Publishing.
- Silverman, S. (1991). Research on teaching in physical education. *Research Quarterly Exercise and Sport*, 62 (4), 352-364.
- Singer, R. (1981). Physical education and psychomotor activities. *International Journal of Physical Education*, XVIII, 2.
- Witrock, M. C. (1983). Students' thought processes. In Merlin C. Witrock (Ed.), *Handbook of Research on Teaching* (pp. 297-314), London: Macmillan Publishing Company.

Geliş	16 Nisan	2001
İnceleme	30 Mayıs	2001
Düzeltilme	31 Ekim	2001
Kabul	20 Aralık	2001